

ҮС ЧУЛУУ ҮРДҮК ААТЫГАР...

Дэон-сэргэ тэцэбэлээн муһунна,
Дээрхэсэн аймга тэбүстэ,
Орломун-уруумун хас бишрдин
Олорчу ыһыагха көрүстэ.

Дээрх кин тугицу уянуулах,
Диаг-сереу тостолун тугиулах,
Охуурдааг албагху алорон
Оонгылдун сонирхун кариулах.

Дуорайдын тууцага тойууа,
Дызэрэйдin эгнэжэй эйээрэ,
Кууцун куу тырымнас хылыншар
Кэрэ куо кэмүхүн килэркэтэр...

Саха омук былыр-былыргыттан иддэ кэлбит үгөһүнэн күөххэ үктэм-мит үрдүк үөрүүнү үлүстөр дьоро көмүрбит сагаланыылар. Сир-дойду сэлгигилин тыллап, айылда мунутуу түспөн дьон-сэргэ сайыны уруйдуур-аһалыылар.

Бас мийн 16 күнгэр Кытаанах нэһиликтэр үс чулуу дьон – В.С.Яковлев-Далан, Д.П.Коркин, А.П.Собакин үбүлүүйдээх дааталарыгар анамыгт урун тунах ыһаах буолан ааста. Теге да арыйах хонуктаагыта аастыг дохсун

ардагтар суолу алдагталлар, күүһү-сүбөнү мунуһан, кытаанахтар баар ба-
лаһыаннаагтан тахсан, ыһыахха ба-
лайла дьон мунуһа

Буоларын курдук, түһүлэс сэрин-
нэн-туомунан, Аар айыылары алы ты-
нар аламаҕай алгыһынан, кытайлык
испрыттар үчкүүлөрүнэн, дордонноох
тойтуунан, хомус дүүрүүсүн тыаһынан,
кымыс үрдүн охторуунан сагаланна

Бастакынан билгэн туурар, Кытаанах нэһилиэгин ага баһылыга ИПИгнатьев ээрдэ тыһын бар дьонугар анаата. Үөрүүлэх быһыыла-майгыла наһарааданары туттартаата. Ол курдук, "Кытаанах нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина" үрдүк аат улуустары көппүт балыыһа кылаабынай бырааһыгар АИКоржинна ананна Бочуотунай грамотанан нэһилиэк чулуу үлэһит дьон О.Ражакова, М.И.Нестерева, ГИПарфенова, В.С.Лазарев, В.Н.Монастырцев, Н.Д.Барашкова, С.А.Иванова, Н.Д.Андреева, В.А.Сидорова, А.А.Барашкова, А.Э.Афанасьева, Е.В.Пономарева, Н.И.Игнатьева, Л.Г.Оконешникова наһараадалаһылар. Ону таһынан быһыл кыстаанактар үөрүүлэргэ улахан Сырдаах үлэһиттэрин аатын кытта.

түмтүгүнэн бу сайын водопровод үлөү
жирибит. Онно үлээспит дыгнго, ода,
нэһилиэк актыбыыстарыар Махтал
суруктары, сэмэй бэлэхтэри туттарга-
тылар.

"Чурапчы улууһа (оройуона)" МТ баһылыгын бастакы солбуулааччыта В.И.Илларионов кытаанахтар улуу дьонноро Дмитрий Петрович Коркин, Василий Семенович Яковлев-Далан, Афанасий Петрович Собакин хаалдар-быт суду айымньылары, үлэлэрэ, үтүө холбурдара, ааттара-суоллара мэлдьи суолдьут сулуус буолуох тустаагын, улуустут олохтоохторун күтүөр ыла-хан тэрээһиннэригит суду суолталарын бэлэтээн туран ээрдэ тылын эттэ-наҕараадалары туттарда. Ол курдук, Г.И.Парфенов ("Хотуур" б/х) улуус дьаһалтатын Бочуотунай грамотатын, олохтоох балыыһа үлэһиттэрэ И.В.Ермолаева, М.Д.Местникова улуус Махтал суругун ылылар. Д.Н.Макаров уонна Д.Н.Иванов улуустаагы спорт управлениетын Бочуотунай грамма-тын туттулар. Ону тэнгэ А.М.Захара-ва "Саха Республикатын доруобуйа-тын харыстабылын туйгуна" үрдүк аа-та илгэйдигэ.

Салгыы ээрдэ тыллары улуус-
таары юун балыыга кылаабынай бы-
раага А.И.Коркин, култуура управле-
ниетин начальнига В.П.Герасимов,
улуус балыылын тутуу богурууста-
рыгар солбууааччы В.П.Барашков эт-
тилэр. Валерий Петрович Култуура
министерствотун затыттан анал бөлү-
элэри Х.Н.Поповага, А.Г.Пономаревага,
С.Н.Сорокоумовага, С.В.Лазаревага
тутгартаата. Ону таһынан ыччат поли-
тикатын сайдыытыгар кылаатын иһин
наһилиэк актыыбынай ыччата
Н.П.Максимов улуус ыччат дымаала-
рыгар отделын начальнига Н.В.Дьяко-
нов аатыттан бализтэннэ.

Ыһыхах биһир ытык-мааны ыалдьыта, СР правительствотыттан Кытаанах нэһилиэгин куратора Дмитрий Парфе-

нэвчлэл Коржигин түүхлэгэр мустубут дьону-сэргэни эгэрдэлэгэр, республикабыт Президентэ Егор Борисов ыһаппыт Эгэрдэ суругун ааган кийтишээрэ.

Кытаанах ортооскулатын учууга
ла ЕТМирнова быыыл үһүс төгүлүн
ыатыллыбыт АПСобакин аатынан ре-
спубликатааҕы уруһуй конкур-
с түмүктэммитин иһигинэрда.
Дьүүлүгүр сүбөү Афанасий Петрович
төрүштү кыһа О.А.Скорокова үлэлэ-
эбит. Манна Кытаанах орто оскулатын
4-с кылааһын үөрөнзөччитэ Алина
Дьяконова 1-кы степеннээх лауреат аа-
тын ылан, 6-с кылаас үөрөнзөччитэ Ди-
нара Андреева Гран-при хайаайкатын-
ан буолан үөрүүдүрө үрдээтэ.

Бийр бэлгэ түгэйнэн бийыл оску-
ланы бүтэрбит выпускниктарга уомна
буолаары турар "Малгаары ооньуу-
ларыгар" кыгтыахтаах спортсменнар-
га нэһилиэк ара баһылыга, олохтоохто-
ро үтүө алтыстарын анаабыттарга буол-
ла.

Онгоо салгым орулор концертаара, спортивной күрэхтэһинилэр ыытылын-
нылар.

Наталия ПУХОВА.

ЫТЫК БАХСЫ ҮҮНЭ - САЙДА ТУРУОҒА

Бэс ыйын 15 күнүгэр буолбут Бахсы нэһилиээгин ыһыаба быйыл ураты тэрээһиннээх буолла. Ол курдук, Бахсы танаратын дыэттэ 100 сылын туолар убулүйүгэр анаан Саха сиригн Епискоба Владыка Роман кэлэн итэбэл сулуустатын тэрийдэ, ыһыахха ыалдьыттаата.

Нәһилзәк баһылыға ИФ. Барапков ыялдығыттарың кытта

• Сарсыарда тогуз чаастан Сибетин чынына диэн итэҕэ сирээн - туохун оҥорон, Владыка Роман Сибеттэй Богородицка Боккуруобун танаратын дыэттин туһутар сулууска ыытта. Анал ырааһыттар малчылыа аарытын кытта дүөрөхтөөн танарада уруй ырыаларын ыыллылар, танастара - саптара ураты эриэкээс, ыраас, сырдык, маллара-саллара көмүһүнөн күлүмүрдүүр. Хаһан да малчык сулууспаа сындыа илик кэһинэ-хэ дыэтти кэрэ буолан ыһыһыллар эбит. Киһини бөркө нөрөхсэтэр, санаатын сааһыһыыр, туох эрэ сырдыкка, кэрэбэ уугуан, Айыы тыһыын иигэрэр сирэ - кэһэ буолар эбит.

длыг эрх багарабыг, эсрэг талын ачлалыг", - дийн санаатын эгтэ. Салгын Бахсы тугаратын дийэнт чөлүтүг түгээрлэг үлэжэбт дийнлэ "Бахсы түмүү" салайааччыгтар Т.Т.Егоровка, Бахсы нэһилэгийн түмүс кийитигэр В.П.Васильева, "Угүө дыйала" хамсааһын дикриятын салайааччыгтар И.С.Емельяновка уода анал иконалары уонна Махтал су-

Т.Г. Егоров Владыка Романтти чы
руклары тутартаата.

Дэон - сэрэгт бус улахан тэрэгнийгээ хог мустубут. Уус - Алдантаан Курбууах нэбилдэгтэн, Мэнэ - Хангаластан, Чылашараттан, Таататтан кэлтэгтэн.

лэобигтэр. Тангара дыштын ис олоһуугун, сиппистэн - холлутун көрөн кэрэхсээтигэр. Владыка Роман манна бастакытын сымдыар эбит, нөһүлүк баһылыгтар Иннокентий Федорович Барашковка бу дойду олус көрөтүн туһунан сэргээн аһытын уонна өссө да элбэхтэ сымдыахха баар эбит дыштытэн бийиги олус үөрөһүттүбүт.

Салгыы изиинизк ыһааҕар
тийиэн ыалдьыттар тыл этэн
эүрдэлээтиһэр, Владыка ары-
аллара сахалыы малыһына
ааҕан, бар дьону алҕастылар.
Улуус баһылыта Семен Иллари-

Т.Т. Егоров Владимир Романович чорон тутгарад.

эсвэл Язвэлс удуус дэвсгэр -
сэргэлт аатын эсвэл элти-
лэр, ат сүүрүүтүгэр анал бириг
туруоран, нэһилиэк күрэх-
тэһингэ тыгааһынаах буолла.
Халсаай, мас тардыһыта, эс-

тафета хас да нэһилиэк бэртэ-
рин, күүстөөхтэрин, быһыйда-
рын түмтэ. Манна барытыгар
олохтоохтор ордук чорбейдулар.

Ытык Бахсы таңаратын
дыятын 100 сыллаах
үбүлүүгүр аһамыт ыһыах
олус таһымнаахтык, бэрт тэ-
рээһинээхтик барда. Нэһилиэк
баһыһыар Варашков Иннокен-
тий Федоровичка, "Бахсы
түмүү" салаататыгар махтал-
батын тирдэбит, өссө да дьон
туһугар үлэрт ситиһилэрэ
үтүө, кыһыллара үйэлэх буо-
лан истир дэиһ бар санаабы-
тын аһыбыт.

A. ЗАХАРОВ.

Э.К.Пекарской Хадаар дээн
хүлээн авч, Хадаар би-
гээр Хадаар, Хадаар- (Вирула)
хонхор омок талыг хайа, очуу-
х гэж чаддаар Итиннэ Ямстрем-
скойу кыттыгыннаран: Хадаар
таастар-неронны кампи, Хадаар
хайа-острозубчатая гора камен-
ная с угтемми или развалами го-
ра-(таастах хайа) кэпсэтинг
лекси) туттуллар дэибит: Манна
дэитан эттэхэ Хадаары кыгта
ириг төрүтүтэх маллыы Чакыр
тата үлгүрүйбүт хайыр, чокуур
таастар- дээн өйдөбуллзэх Кыр-
дык аан дойдута Хад, Хад-али,
Хад-Обо, Хад-ерслан, Кад-ар,
Хад-таас, Хадан хайалара баал-
ара биллэр. Саха сиригэр Эбзон
ытаптагата ашыннан устар үрэг-
нүрүн туран тонулулпакка олу-
чууру ломохко кырбигт Хадаар
айа баар. Булутнар ортотунан
урдаммыг кийиэхэ майгынылар
урууку таагы Хадаар дэллэлэр
ыйнары эттэхэ өбүгэлэрибигт
үлгүрүйбүт (хайыр, чокуур) таас-
ары Чакыр дээн ааттыллар.
Уруулу Хадаар уонна Чакыр -
бас буолбуттара дэикти. Чакыр
былгыны дүһүннүүрүгэ эмсэ баар
Катырыга сулламмыг мас күн уо-
нугар күбэрийбигт субата (сизэри)
иизэи уйа туттубут буолар)- ча-
кыр дүһүннүгэ сылы Аастыг
ийэ 80 сс Сергеев В.Н. (Байы) Та-
та үрөгүр кыллэрер Лампаттан
дүг бөлүгү таас үйэ кэмнээри
боннор тутта сылдыбыт үлэ
дүлүдэлэрин булин Дирингэ өр
дэбихтар музейларыгар тут-
уригытаах Дьэ ол таас үйэ (дэ-
лэти) САХ кэмнээри (КД Утэи)
мнор олоро сылдыбыт кэмнэ-
тэтиг бу түөлбө историята
дэтанар. Түг былгырыга Хада-
ар: сиригэр дөксө кэмнээх оло-
ругар дээр буулааха, СИ. Бо-
о суурайарынан түг былыр Хара
дэблэр дээн (Тыал буолбут)
ын хаанаах биэгэр олоро сыл-
дыгытара үһү. Сүөһү дээн
иттигит, булдуан, балгынан
обуттар уонна түүх омок бу-

Саха сиригэр (туһустар) толгоустар үстэ текстүүрүн кэлбиттэре биллэр. Иккис балаһаа алыах оҥустоох, албох кыһыллох Улуу Хоро ороннор иккитэн алыа турар уудлах, аалылыа сыгар алтынаах Аллан өрүүһү, Ааманы туораталаан, танаадраллаах тартылаах Таатта үрөһү элбох кыһылаах-сүүһүлээх нонгулааһыттын туһууан үһүйээн баар. ЭК Пекарский хоролор дигэни (Название племена (буяты?), рода, наслага: название человека из рода или наслага Хоро, хоринцы. Хоролор дигэн дыон- хоринцы, прародители якутов; Хоро сирэ- земля племена хоро-диар. Хадаар сиритэр Таатта үрөһүн ханас өртүтөр сыгар Алаас Эбэ диги бааттаамаах алаастыгыт быйырты аата Хоро татара дигэнэ үһү. Монгол (хоро) тыллаахтар олоро сындыбыгыт биэр суол ураты болулэригээн -акай-ахайын диалект (Аччыгый)- дигиһыл ариала кизити кыаллар. Хадаарга Аччыгый Аранастаах, Аччыгый Эбэ- бааллар. Отчугуй сыһыныа Вориоскалар олорбуттар. Ёксөкүлээх Ёноксый Иккис Кайахсыт кыһылэтиг Отчугуй Хадаар дигит. Ону сэгэ Аччыгый өтөх, Аччыгый Калалчыкыиэ Хайахсыоска бааллар. Хоннорор Аччыгый Алаас баалларыр дүдүнэ бу эргин оокойдооһун айыһыгыт. Дьыһ-аффикс сир ааһын үөскэтигиэ бурит тылааттан сирбит эбит, Хадаарга -Сурулдьун, Хайахсыоска- Улааддьын, Котгорор- Мэксдьын, Чакырга - Эксэдьын - бу бары биэр төрүт

1631-1632 гг. Евсей острогу атамана Ивана Галкина "Якольских землях" дажах хомуйуу юмунгунер Ногуи ари баһыһыаһаах Ботулу (Бутулунского) улууһу юмунерит (Долгих БО Редовое племенной состав народов Сибири в 17 в. М. Изд АН СССР, 1960, с.353-354). Саргытаһыннара, эмиз ити кыыга, Каптуга ууһа баара болотэммит. Амоа - Хонгору, Таата Хонгору 1915 с-диги Хадаар соргоһо эһизара. Часть Ботулинской волости составляли Каптуг диэбитэр (с.44). племенная связь - принадлежность к одной волости - осознавалась как кровная, родовой связь (с.45). Онии каптугилар Ботулуларга куруон аймахтар. " В состав Батуруского улуса, по некоторым данным, вошли и земли бывшей Батулинской волости. Об этом свидетельствуют документы середины 17 века. О кровной вражде между бутулинцами Куннеем Тымовым и Орюканом Секдевым, фольклорный источник зафиксировал это историческое событие в предании "Кюнний и Юриякя". В челобитной, датированной 1664-1665 гг. Кюнний Тымов (Куннеах Тымов) записан среди Батурусских

Мин манан былыргы олох-
дьяах хаамылытын сенук билиэбин
диэбэппин. Элбэх киһи дьарыгы-
ран, сыйан-табан ол суруллар.
Саха дьоно кэлүөнэлэр ситимнэ-
рингэр бэйэлэрин тийишкэстэрин
булуналларыгар уонна ордуу-
чүкүрү ыччактар былыргына,
сэнтэриилэрингэр туһалаарай диэн
суруйабын. Өбүгэлэрибиттэн
эми-хайа иннигэ номоххо киирбэ-
тинэн Уот Аях Куудугса буолар.
П.А. Ойуунскай "Улуу Кудугса"
—сэһэн манан суруйбута. Бу но-
мооххо манэ халлаанта Ургэл
"Сэттэ сулус", (Шелда) "САХА
СУЛУУНА" хайдах баар буолбута
эмэс суруллар. Сахалар "Саха су-
луһа" ыдыллы алтыһалыһан
көрөннөр саастык хатааһыны бил-
гэлэһиллэр. Куудугса иннилэриг-
тэн чакырдар, хадаардар ууһаа-
быггар. С.А.Токарев Катильан-
скал (Батуруская) волост-
төрүчүгүн онорбут. Оппо Аан
Табыгый уола Очей (1635-43) сэттэ
уолууах: Каптаалак (1648), Немени
(1648-81), Молтоно (до 1690), Мох-
сорол, Ирген, Енока, Девенек
(1688) (общественный строй лю-
тов 17-18 вв, табл. 36). Балартан
Дэбэнэк болорытону чардыары
сөл. Хадаар Урун Куулун киин
өртүгэр Дэбэнэ алаһа диэн
бүчүгүм сир баар. Туох да үһүтэ-

Содержание биометана

улсуудын хамтаар
дотор саха саамийг улахан
улуушугар, Боотрууский
улуушугар, ыалдыгымсах,
улусныг улаан үнөр тангараг онго-
губут дунуугар-сэргитигэр бастыг-
саят сэгтмэлзэх, нийлэх дотордуу
сыйнааппаах этигэр Ол ийн мөн
ашигха бу бгылыгы хаартыска
гуһунан кэпсизэрм. Хомойуох

Былларын тундун бичкэрдааха, ааспыттан аадалааха, Чурагчы Эбэ хотун хоннобуна, хатыг чаран кыпалгынан, Лаамыга, Ай-ванна тирдэр аарыктаах айан

1916 с. Томской университетин юридический факультеттан бүтүргөн. Кадет партиясын чинизик. Оңгон федералист партиясын

1920-21 сс. П.А. Ойуунускай предостаточно бастагы правительстводы-губернкомга ярууот үөрөдүрүстөн уулаа доруубуяа жарыялаштын наркыма. Бастагы дьаһаллары, ыбайахтары барылары кини сатаарбыта, кини баттабыта. Учүстэй литератор, крестытэ П.А. Ойуунускай "Кыһыл Ойуун" драматын саамай мангытты.

1.6. Семен Андреевич Новгородов (1892-1924) Боотуруускай улуус 2-с Хатыалы (Ыйыттын Бол-...

Салтыктың 4-с стр кор

Ырыттыгын кини отгорбута, уонна
белуһуук-суруйааччы дээн сым-
надаабыта.

15. Георгий Федорович Андреев. 1889 сэлдээхха Аржаа Хагалас ёслолмүтөр төрөөбүт. Коллэ Дьонуускайга өлөөхүйбүт.

1922 уюлша 1923 се. Бүтүр Саха сиринээн Сэбиэттөр съездиэрэр делегатын талыллан сылдьабыт. Саха сиринээн Кири Ситэ

Салгыытын 5-с стр. көр.

Хаартыскалarga: 1. Дария Тимофеевна Соколыникова (Герасимова) эдэр эрдэриш. 2. Ортоку Дария Тимофеевна Соколыникова - олорор Тураллар. Хаастан быраас Прокопий Нестеренч Соколынихов, кыыһа - Лидия. Унуттар: кыһыы тамандыыр Константин Алексеевич Соколынихов бастагы көргөнэ - Екатерина.

06848444

Арвдг күүл үрдүгэр ту-
рар 6х6 кыра дмэлээх, 8х6
2 этээстээх, пристройлаах,
7х7 гаражтаах, булуустаах,
2 сарайлаах, оодурут сирдээ-
х, улахан убааһыны аты-
ыһаһыбыт. Тел: 741-023,
8-914-273-32-21.

стройматериалы: ДВП, ДСП, ОСБ, гипсокартон, СМЛ, дофлакт, утеплители Тегисапон и Утеплияв, лист для пей, радиаторы чугунные, трубы водопроводные, пропильный лист оцинкованный, печное литье, сетка рабица, техника, фанера в ассортименте, лагселем, стеновые панели, гвозди, саморезы, стекло, третиной поликарбонат, электроды, веревки, планы, насосы, мотопомпы, сварочные аппараты, деревообрабатывающие станки, бур, моторка, электроинструменты, запчасти к бензопилам и бензокосам, цепи Шпиль, рыболовные сети, палатки, спальные, удобрения, средства от комаров, тапочи, краска фасадная, эмали, бочва, умышленники, пленка тепличная

Хаймат бичээсээс барилдлар графика: 16 х 00 м. Бичээсээс барилдлина: 16 х 00 м. "Сага олох" редакционной-издательской холбоуука 17.06.2013 с. офсетка бичээтээннээ. Аадиринна: 678670, Чуратин сэл., Карл Маркс уул, 26 "а" Индекс: 54907. Хаймат нэдиэлээг үстэ: олус оруунуука, чэллээгэ урхна субботага тахсар.